

Tanzimat Fermani'nin Yunan Basınına Yansıması

Leonidas MOIRAS

Dr. Öğr. Üyesi, Atina Kapodistrias Üniversitesi Felsefe Fakültesi Tarih Bölümü

E-Mail: leomoiras@gmail.com

ORCID ID : 0000-0001-5800-4184

Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Received: 03.12.2019 Kabul Tarihi / Accepted: 24.01.2020

ÖZ

MOIRAS, Leonidas, **Tanzimat Fermanı'nın Yunan Basınına Yansıması**, CTAD, Yıl 16, Sayı 31 (Bahar 2020), s. 33-48.

Bu çalışmada 1839 Gülhane Hatt-ı Hümayûn'un Yunan basınında yansıması ele alınıp değerlendirilmeye çalışılacaktır. Yunanistan 1830'da Osmanlı İmparatorluğu'ndan koparak bağımsız bir devlet haline gelmişti. Yunanlılar, kendi devletlerinin hudutları dışındaki Rumca konuşan nüfusun da üzerinde yaşadığı topraklarla birlikte Yunan krallığına katılması demek olan Megali İdea'nın gerçekleşmesi için 20. asrın başlarına dek çaba sarf etmişlerdi. Yunan milliyetçiliği ve irredentizmin ilk tohumlarının atıldığı dönemde, bir yandan Kavalalı Mehmed Ali Paşa'nın isyanı ortaya çıktı, öte yandan da Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihinde yeni bir dönem açan Hatt-ı Hümayun ilân edildi. Osmanlı'nın giriştiği bu reform çabalarına Yunanistan'ın tepkileri ile ilgili araştırmalar henüz emekleme aşamasındadır. Çalışmamızda bu çetrefilli dönemde Yunan basınında çıkan ilgili makaleleri tespit edip değerlendirerek konuya yeni bir boyut kazandırmayı hedefliyoruz.

Anahtar Kelimeler: Tanzimat, Gülhane Hatt-ı Hümayûn, Megali İdea, Yunanistan, Yunan Milliyetçiliği

ABSTRACT

MOIRAS, Leonidas, **The Impact of the Imperial Edict of Gulhane 1839 on the Greek Press**, CTAD, Year 16, Issue 31 (Spring 2020), pp. 33-48.

This study is an attempt to investigate and evaluate the impact of Imperial Edict of Gulhane 1839 on the Greek Press. Greece became an independent State by breaking off the Ottoman Empire in 1830. The Greeks made efforts until the beginning of the 20th century to realize the “Great Idea”, which means annexation of the Greek – speaking population that were beyond the borders of their own State to the Greek Kingdom. The sedition of Mehmed Ali Pasha, the Governor of Egypt, and the proclamation of the Imperial Edict coincided with the emergence of Greek nationalism and irredentism. The researches about the reactions of Greece to these reform attempts initiated by the Ottoman Empire are still in its infancy. This research aims to determine and evaluate the related articles published in the Greek press in this complicated period and add a new dimension to the subject.

Keywords: Tanzimat, Imperial Edict of Gulhane, Great Idea, Greece, Greek Nationalism.

Giriş

Bağımsız Yunan Krallığı'nın kuruluşundan sonra Osmanlı İmparatorluğu, varlığını devam ettirebilmenin yollarını aramaktaydı.¹ Bu çerçevede gerek dışarıda gerek içeride bazı tedbirler almıştı. Aynı dönemde Yunanistan, siyasî, sosyal ve idarî problemler ile çalkalanıyordu. 27 Eylül 1831 yılında ayine katılmak için Nafplio'daki (Anabolu) Aya Spiridon Kilisesi'ne gelen Yunanistan'ın ilk “başkanı” (*kivernitis*) İoannis Kapodistrias, iç muhalefet tarafından düzenlenen bir suikast sonucu öldürüldü.² Ülkeyi, düştüğü kaostan

---

¹ Bu tedbirlerin esas amacının “İhya-yı Nizam” ve “Muhafaza-yı Mülk” olduğunu söyleyebiliriz. Sultan II. Mahmud Osmanlı İmparatorluğu'nu çağdaş devletler seviyesine getirecek bir dizi idarî, askerî, toplumsal ve iktisadî reform hareketine girişti. Daha ayrıntılı bilgi için, *Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri, 28-30 Haziran 1989: Bildiriler*, İstanbul Üniversitesi Araştırma Merkezi Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1990. Aynı zamanda toplumdaki asayiş ve refahı sağlamaya çalıştı ve bu çerçevede gayr-i Müslim reayalarının gönüllerini yeniden kazanmak için çeşitli çabalar sarfetti. Hasan T. Karateke, “Legitimizing the Ottoman Sultanate: A Framework for Historical Analysis”, *Legitimizing the Order, The Ottoman Rhetoric of State Power*, Ed. Hasan T. Karateke, Maurus Reinkowski, Brill, Leiden-Boston, 2005, s. 13-52; Yunus İnce, “II. Mahmud Devri Reformlarının Tebaa Tarafından Algılanışı”, *Türk İncelemeleri Dergisi*, Cilt XXXII, Sayı 2 (Aralık 2017), s. 427–457.

² Hristos Loukos, “O Kivernitis Kapodistrias, Politiko Ergo, Sinainesi kai Antidraseis (Başkan Kapodistrias, Siyasî Faaliyetleri, Uzlaşma ve Tepkiler)”, *İstoria tou Neou Ellinismou 1770-2000* (Modern Hellenizm'in Tarihi), Ellinika Grammata, Cilt III, Atina, 2003, s. 212.

kurtarmak için harekete geçen Düvel-i Muazzama (Büyük Devletler), Baviera Kralı I. Ludwig'in oğlu prens Otto'nun Yunan tahtına getirilmesi hususunda anlaşmaya vardılar ve 1833 senesinin Ocak ayında Bavyalı prens, Nafplio'ya geldi.³

Yeni kral halk tarafından coşkuyla karşılandı. Fakat mevcut sorunların ortadan kaldırılması mümkün olmamıştı. Kral Otto, Yunanistan'a vardığı tarihte henüz onyediy yaşında olduğundan yeni kurulan ülke, 1837 yılına dek Bavyalılardan oluşan üç kişilik bir niyabet heyeti tarafından katı bir mutlakiyetle yönetilmekteydi. Her şeyden önce Baviera yönetimi devletin inşa edilmesini ve devlet ile ulusun bütünleştirilmesini hedeflemiştir; fakat yönetimin giriştiği bazı uygulamalar ve oluşturduğu yeni yöntemler halkın gelenekleri ve beklentilerinden bir hayli uzaktı.⁴ Aynı zamanda Bavyalılar kararlarını Yunan halkına kabul ettirmek amacıyla kişisel ve kolektif hakları ihlâl edip mutlak bir yönetim modeli benimseyerek Yunan halkının arzuladığı ve ilk Anayasa taslaklarına yansıyan siyasal liberalizm ve radikalizmi ortadan kaldırdılar.⁵ Üstelik büyük çoğunluğu Ortodoks olan ülkenin başına geçen hanedan farklı bir mezhepteydi.

Megali İdea'nın Ortaya Çıkmasını Hazırlayan Zemin

Bu şartlar altında genel hoşnutsuzluk giderek artıyordu. Yunan Devleti'nin karşılaştığı her türlü sorun, Krallığın küçüklüğüne atfedilmeye başlandı. Yunan aydınlar ve üst düzey devlet adamları, Yunanistan'a 1832 İstanbul Antlaşması ile tanınan sınırlarla yetinmeyip Osmanlı'da yaşayan soydaşları olarak gördükleri halkları bağımsızlığa kavuşturma politikasının (*irredentism*) takip edilmesi gerektiğini ileri sürmeye başladılar.⁶ Baviera yönetimi de bu söylemle özdeşleşti ve milliyetçi – yayımlacı program devletin resmî ideolojisi haline geldi.

Yunan Krallığı henüz yeni kurulmuş olduğu yıllarda ulus inşası problemiyle karşı karşıdaydı. Bu sorun, krallığın genişletilmesi istenen sınırlarına hangi nüfus ve bölgelerin katılacağı tartışmasına yansımaya başladı. Yunan ulusu ile Rum

³ John S. Koliopoulos and Thanos M. Veremis, *Modern Greece, A History since 1821*, Wiley-Blackwell, Chichester, 2010, s. 28.

⁴ Richard Clogg, *A Concise History of Greece*, Cambridge University Press, Cambridge, 1997⁵, s. 49–51.

⁵ İvi Mavromoustakou, "To Elliniko Kratos 1833 – 1871. Politikoi Thesmoi kai Dioikitiki Organosi" (1833 – 1871 yılları arasında Yunan Devleti, Siyasî Kurumlar ve İdarî Düzenleme), *İstoria tou Neou Ellinismou 1770 - 2000*, (Modern Hellenizm'in Tarihi), Ellinika Grammata, Cilt IV, Athina, 2003, s. 29.

⁶ Alexis Politis, *Romantika Hronia stin Ellada, İdeologies kai Nootropies stin Ellada tou 1830-1880* (Yunanistan'da Romantik Yıllar, 1830–1880. Yunanistan'da İdeolojiler ve Zihniyetler), Mnimon Yayınları, Athina, 2009, s. 61.

milleti terimleri arasındaki mevcut olan belirsizlik,⁷ Yunan ulusçuluğunun “hedef nüfusları” ve bunların Yunan ulusal kimliği hakkında çeşitli tartışmalara yol açtı. Örneğin Fenerli bir aileden gelen ve Yunanistan’ın siyasî hayatında etkin bir rol oynayan Theodoros Negris, “Yunan ulusunun kimleri kapsaması gerektiği” sorusuna şöyle cevap veriyordu: “Sırlar, Bulgarlar, Trakyalılar, Makedonyalılar, Epirliler, Tesalyalılar... Atinalılar, Morahlar, Rodoslular, Giritliler, Kıbrıslılar... Suriyeliler, Kayserililer, İzmirililer [...]”⁸

Yunan kimliği ve aidiyeti terimlerinin açığa kavuşturulması ihtiyacı, henüz 1821 ihtilâli yılları sırasında yani “millet”ten devlete giden sürecin ilk anlarından beri hissedilmişti. 1 Ocak 1822 senesinde Mora’nın Epidavros şehrinde Yunan Millet Cemiyeti tarafından hazırlanan ve kurulacak olan devletin ilk anayasası özelliği taşıyan metinde, Yunan ulusuna ait bireyler şu şekilde belirtiliyordu:⁹

“Yunanistan’ın hakimiyeti altındaki topraklarda yaşayan ve Hz. İsa’ya inanlar Yunan olup kanunlar önünde eşittir ve tüm siyasi haklardan yararlanabilmektedir. Keza yurtdışından Yunanistan’ın topraklarına göç edip yerleşecek bireyler, yerlilerle aynı haklara sahip olacaklardır.”

Sonraki senede (1823) Astros kasabasında kabul edilen anayasada da Yunan vatandaşlığının kriterleri aynı şekilde belirlenmişti. Ancak bu noktada yeni bir kriter eklenmişti: “Yurtdışından gelenlerin Yunanca konuşmaları ve Hristiyan olmaları şart olmuştur.”¹⁰ 1827 senesindeki Troizina Anayasası’nda ise konuyla ilgili şu ifadeler eklenmişti:¹¹

“Yurtdışında doğmuş fakat babası Yunan olan, Yunanistan’a göç edip ant içecek olanlar, Yunan tâbiyetine geçme hakkına kavuşabilir”. Aynı zamanda “Osmanlı boyunduruğuna karşı silaha sarılmış bölgeler Yunan devletinin toprakları olarak sayılır”.

Görüldüğü üzere, Yunan Devrimi sırasında yazılan siyasî metinler, Yunan ulus inşası sürecine hizmet etmekteydi. Bu bağlamda dil ve Ortodoksluk, Osmanlı Rum milletinden Yunan ulusal kimliğine geçişte en önemli yapı taşlarından biri sayılıyordu. Diğer taraftan Yunan ulusu ile Osmanlı İmparatorluğu’nun hudutları içinde kalan Rum cemaatler arasındaki ilişkilerde

⁷ Sia Anagnostopoulou, “The Terms Millet, Genos, Ethnos, Oikoumenikotita, Alytrotismos in Greek Historiography”, *The Passage from the Ottoman Empire to the Nation – States. A Long and Difficult Process: The Greek Case*, *Analecta Isisiana*, Sayı 73, The İSİS Press, İstanbul, 2004, s. 37–55.

⁸ Elli Skopetea, *To “Protipo Vasileo” kai i Megali İdea. Opseis tou Ethnikou Provlimatos stin Ellada 1830-1880* (Model Krallık ve Megali İdea. Yunanistan’da Ulusal Sorunun Açılışı), Politipo Yayınları, Atina, 1988, s. 25.

⁹ *Prosorini Dioikisis tis Ellados* (Yunanistan’ın Geçici Yönetimi), Epidavros, 1822, s. 4.

¹⁰ *Prosorino Politeuma tis Ellados* (Yunanistan’ın Geçici Yönetim Biçimi), Astros, 1823, s. 1.

¹¹ *Politiko Sintagma tis Ellados* (Yunanistan’ın Anayasası), Troizina, 1827, s. 2 -3.

bir belirsizlik vardı ve Yunanistan, Osmanlı'daki “soydaşlarını” kendi sınırları içine katarak “kardeşlerini tutsaklıktan kurtarmayı” amaçlıyordu.

Fakat Krallığın, askerî yetersizliği ve ekonomik sıkıntıları yüzünden uygulamak istediği yayılcı politikayı hayata geçiremeyeceği açıktı. Bu şartlar altında, Bavyera yönetimine karşı güçlü bir muhâlefet grubu oluşturuldu ve 1839 Haziran ayında “Filortodoks Cemiyeti (Muhıbb-i İman)” diye anılan gizli bir örgüt kuruldu.¹² Bu gizli örgütün liderliğini, krallığın eski başkanının kardeşi Yorgo Kapodistrias üstlenirken üyeleri, çoğu Rus yanlısı, Yunanistan'ın siyasî sahnesinde etkili rol oynayan muhafazakâr siyasiler, yerel ruhban sınıfın mensupları ve birkaç subaydan oluşuyordu. Bu komplocu örgütün iki temel hedefi vardı: Tesalya, Epir ve Makedonya'daki Osmanlı yönetimine karşı bir isyan hazırlayarak adı geçen bölgelerin Yunan Devleti'ne ilhak edilmesi ve Katolik olan Kral Otto'nun Ortodoks mezhebine sahip bir idareci ile değiştirilmesi.¹³

Yunan Basınının Genel Olarak Siyasî Eğilimleri

İlk Rumca gazete, Osmanlı topraklarının dışında kurulmuştu. Rum cemaati ve Rum tüccarlarının yoğun yaşadıkları Viyana'da 1784'te yayınlanan süreli yayın, Rumlar'ın ilk gazetesi olarak tarihe geçti. Yunanca yazılı kültürün gelişmiş olması ve zengin tüccarların sayesinde ekonomik drumun iyileşmesi, matbuat hareketinin daha erken bir dönemde başlamasına neden oldu ve Avrupa'nın birçok şehrinde Rumca gazeteler vardı. Bu gazetenin amacı, Avrupa'daki Aydınlanma fikirlerini savunmak ve Rumları, Osmanlılar'a karşı örgütlemektir.¹⁴

1821 – 1828 yıllarında Mora'nın birçok şehir ve kasabasında çok sayıda gazete yayınlanıyordu. Bu gazetelerin tümü siyasî içerikliydi ve okurlara, savaş hakkında haberler veya politik ve diplomatik gelişmelere dair önemli bilgiler aktarıyordu. Bunun dışında eğitim ve kültürle ilgili haberler vardı.¹⁵

¹² Sparti Maragou – Driyannaki, *İ Filirtbodoksos Etaireia kai i Metastrofi tis Ellinikis Eksoterikis Politikis sti Rosia* (Filortodoks Cemiyeti ve Yunanistan'ın dış politikasının Rusya'ya yönelmesi), Atina Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Tarih Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atina, 1995, s. 90.

¹³ Daha geniş bilgi için Maragou – Driyannaki, *age.*, s. 101-118. Barbara Jelavich, “The Philorthodox Conspiracy of 1839, A Report to Metternich”, *Balkan Studies*, Cilt VII, Sayı 1, Ocak 1966. s. 89–102, Bülent Akyay, “Yunanistan'da Filortodoks Komplonun Ortaya Çıkışı (1839) ve Osmanlı İmparatorluğu”, *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt XXVI, Sayı 2, Aralık 2011, s. 335–360.

¹⁴ Aikaterini Koumariou, “İstoriki Anadromi tou Ellinikou Tipou, 1780 – 1922 (Yunan basınının tarihsel gelişimi)”, *O Ellinikos Tipos eos simera. İstorikes kai theoritikes proseggis* (Bugüne kadar Yunan basını. Tarihsel ve kuramsal yaklaşımlar), (ed. Loukia Droulia), Ethniko İdrima Erevnon, Atina, 2005, s. 55–62.

¹⁵ *Age.*, s. 59.

Yunanistan'da basın hayatının gelişmesi 1830'lu yıllarda, yani bağımsız devletin kurulmasından sonra oldu. Bu gazetelerin yayınlanması özel girişime dayanıyordu. Bunlar, önce Bavyalılar'ın niyabet heyeti, sonra da Kral Otto'nun mutlak yönetimini eleştiriyordu ve uygulanan sansüre rağmen sert bir dil kullanmaktan geri durmuyordu. Dönemin en önemli gazetelerden "Aion" ve "Athina". "Aion", Yunan İhtilâli'ne katılmış olan İoannis Filimon tarafından çıkarılıyordu. Gazetenin aşırı tutucu ve Rus yanlısı olduğunu biliyoruz. Athina da ihtilale yer alan Emmanuil Antoniadis yönetimindeydi ve Kral Otto'nun yönetimine karşı daha ılımlı bir tutum benimsiyordu. Bütün gazeteler değişme gereğini savunuyordu ve hepsi Yunanistan'ın Osmanlı devleti üzerindeki emellerine destek veriyordu.¹⁶

Kavalalı Mehmet Ali Paşa İsyanı'nın Yunan Basınına Yansımaları

Yunan hükûmeti gelişmekte olan komplodan şüphelenmeye başlayınca harekete geçti ve kısa zaman içinde cemiyetin faaliyetleri ortaya çıktı. Şirketin¹⁷ liderleri yakalandı ve geniş çaplı bir soruşturma başlatıldı. Tam bu dönemde Yunan kamuoyunun milliyetçi duygularını yeni bir gelişme alevlendirdi: Mehmet Ali Paşa'nın isyanı ve Osmanlı ordusunun yenilgiye uğraması. Osmanlı ordularının düştüğü bu durum Yunanlılar tarafından kendi emellerini gerçekleştirme fırsatı olarak görüldü. Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü savunamaz olduğunu gören Yunanlılar yayılcı planlarını uygulamak istediler.

Bu konuda Aion Gazetesi'nde çıkan bir makalede, Mehmet Ali Paşa'ya karşı II. Mahmut'un yardım isteğine düvel-i muazzamanın tepkisi ve kendi çıkarlarına göre hareket edilmesi eleştirilmekteydi: "*Türk milletinin*¹⁸ *Avrupa'dan kovulup asıl vatanına püskürtülme tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu ve böyle bir durumda Bizans İmparatorluğu'nun topraklarında dört asırdır süregelen işgalin sona ereceğini*" vurgulamaktaydı.¹⁹ Aynı gazetenin sonraki nüshasında, Avrupa Kuvvetleri'nin Yunanistan'ın çıkarlarını göz ardı etmelerinden söz edildikten sonra şunlar yazılıyordu:²⁰

"Türkiye'nin toprak bütünlüğünün korunması bizim için zararlıdır. Fakat (Osmanlı'nın) yabancı güçler tarafından istilâsı da zararlıdır. İlk durumda gelişmemiz önlenir, varlığımız Krallığın dar hudutları ile sınırlandırılır. İkinci

¹⁶ Sofi Papageorgiou, "İ Tipografia stin Athina sta Protá Othonika Hronia" (Kral Otto'nun ilk yıllarında Atina'daki matbuat faaliyetleri, *Eranistis, Cilt XII*, 1975, s. 53–72.

¹⁷ Osmanlı Arşivleri'ndeki belgelerde Yunanistan'da kurulan gizli cemiyetlerden sıkça "şirket" olarak bahsedilir. *T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi İrade, Mümtaze Kalemi Belgeleri, BOA, I.MTZ, nr. 01 – 3/58-4*, tarihsiz.

¹⁸ Orta Çağ'dan beri, Rumlar ve Yunanlar, Müslüman Osmanlılar'dan bahsederken Türk (Τούρκος) ve bundan türemiş sözcükleri kullanmaktaydılar.

¹⁹ "Anatoliko Zitima" (Şark Meselesi), *Aion*, 28 Haziran 1839, s. 1-2.

²⁰ Aynı yer.

durumda ise kendi varlığımız tehdit altına girer. Bütün bu sebeplerden dolayı Şark Meselesi aşırı derecede kritiktir: Ya sınırlarımızın genişlemesiyle gelecekteki varlığımız güvence altına girer ya da komşu ülkenin boyunduruğu altındaki bir krallık olarak mevcudiyetimizi sürdürürüz... Bakalım bu konuda Avrupa Kuvvetleri'nin tutumu nasıl olacak [...]”

Görüldüğü üzere, Yunan basını Şark Meselesi'nin Yunanistan'ın lehine çözülmesini bir ölüm kalım konusu olarak değerlendiriliyordu; keza bu konuda Atina'da yayınlanan Athina Gazetesi'nde çıkan bir makale şöyle yazıyordu:²¹

“Osmanlı İmparatorluğu'nu her an çökebilecek, her gün solan hasta ve zayıf bünyeli bir devlet olarak görüyoruz. II. Mahmut'un giriştiği modernleşme uygulamaları durumu iyileştireceğine daha beter yaptılar [...] Din halkın kalbinde o kadar etkin bir unsur değil artık. Bugünkü Osmanlıların tek özellikleri şehvet, yozlaşma, sahtekârlık ve cereyan eden olaylara karşı kayıtsızlık. Yunan ihtilâlinin (Osmanlı'nın) düşüşünü müjdeleyen melek olduğunu söyleyebiliriz. Hem Avrupalı hem Asyalı Türkler kendi milliyetlerinin ölümünü kaçınılmaz olarak gördüklerinden başka devletlerinin yıkılması ve çektikleri çilelerin bitmesi için dua ediyorlar. Bizans'ın (Osmanlı) Sultanı, Tanrı'nın sevdiği bir kimse değildir artık. Peygamber'in halefi değil, cehennemın canavarıdır [...] Avrupalılar da planlarında ne kadar yanılıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nda, Yunanlılarla aynı dili konuşan ve hem-mezheb olan yedi milyondan fazla Hıristiyan var. Hepsisi de terakkiperver. Yunanlar'dan başka hangi millet Rusya, Fransa ve İngiltere arasındaki dengeyi güvence altına alabilir ki! Bizans'ın topraklarında Yunan Krallığı'nın kurulması düvel-i muazzamanın çıkarlarını koruyabilir, Karadeniz'i ticaret beşiği kılabilir sanayi ve medeniyetin yayılmasını sağlayabilir [...]”

Yunan basını, Mehmet Ali Paşa İsyanı'nı ve Avrupa Devletleri'nin çelişkili tutumunu eleştirdiği halde,²² Krallığın bu krizden faydalanması gerektiğini vurguluyordu. Krallığın Osmanlı topraklarındaki iddialarını da meşrulaştırmak için çeşitli yöntemlere başvuruyorlardı. Müslüman Osmanlılara negatif sıfatlar atfederken, Doğulu Hıristiyanların manevî ve medenî üstünlüğünden söz ediliyordu. Başka bir deyişle bu yazarlar, “biz”i aydınlanma ve ilerleme, “ötekiler”i ise geri kalmışlıkla özdeşleştirmeye çalışırken; Avrupalılara, Yunanların Doğu'daki toprakları en iyi şekilde yönetebilme yeteneğine sahip olduklarını göstermeyi arzuluyorlardı. Bu şekilde Avrupalıların gözünde Yunan Krallığı, Doğu'daki denge ve istikrarı sağlayabilecek bir ülke olduğunu kanıtlama çabasındaydı. Ayrıca Yunan gazeteleri, Osmanlı Devleti'nin yıkılışının kaçınılmaz olduğunu söylüyor ve Osmanlı'yı Bizans İmparatorluğu'nun gayrimeşru varisi ve istilacı bir güç olarak göstermekle Yunanistan'ın ulusal tarihine Bizans'ı dâhil ediyordu. Bu şekilde Yunan devletinin sınırları dışında

²¹ “Osmanlı Devleti'nin Güçlendirilmesi için Düvel-i Muazzama Tarafından Yapılan Çalışmalar”, *Athina*, 26 Temmuz 1839, s. 1-2.

²² “Dış Haberler”, *Athina*, 15 Temmuz 1839, s. 2.

yaşayan Rumlarla bütünleştirici bağlar yaratmış oluyordu. Dikkat etmemiz gereken başka bir konu ise Yunan Krallığı'nın “denge politikası” na verdiği önemdir. Hem Yunanistan hem Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa devletleri arasındaki güç dengesini kullanmaya çalışıp Avrupa devletleri arasındaki çıkar çatışmalarından yararlanarak, amaçlarına ulaşmaya çalışmışlardı.

1839'da Gülhane Hatt-ı Şerifi'nin İlanının Yunan Basınına Yansıması

Bu siyasi ortam içinde 3 Kasım 1839'da Gülhane Hatt-ı Şerifin okunması ve bilhassa vaat edilen *büsn-ü idare*, *kavanin-i cedid*, *muhâfazâ-yı can*, *mahfûziyyet-i mal* ve namus ve ırz, eşitlik ilkesi ve vatan muhabbetinin artırılması için harcanacak çaba taahhüdü,²³ Yunanlılar'da şüphencilik ve şaşkınlık yarattı. Çünkü vaat edilenlerin yerine getirilmesi, Yunanların retorik ve tezlerini çürütecekti. Athina Gazetesi Tanzimat Fermanı'nın ilân edilmesinden sonra olayı şu şekilde yorumluyordu:²⁴

“Padişah Abdülmecid'in arzuladığı gibi Türkiye medeni milletlerin gelişmesini takip etmek istiyorsa, Kuran camilerin içinde kalmalı, ulemalar ise politikaya karışmamalı. Zira ulemalar ve takipçileri, elinde Kuran'la devletin siyasi işlerine karıştıkları sürece Osmanlı Devleti'nde en cüzi gelişme bile sağlamaz. Biz, insanoğlunun dostları olarak, Sultan'ın bu gerçeği göreceğini ümit ediyoruz [...] Bizans döneminde İmparatorluğun düşüşünü ve ganimet olarak Türklerin eline geçmesini hazırlayan keşişler gibi ulemalar, Türk İmparatorluğu'nu Mehmed Ali Paşa yahut başka birinin eline teslim etmeye hazırdır [...] Hatt-ı Şerif'in içeriğini okumaya başlayınca, Sultan Abdülmecid'in tebaasına bir anayasa verdiğini düşündük. Ancak metni okudukça anladık ki dağ fare doğurdu çünkü fermandaki ilkeler Kuran'a dayalıdır [...] Bilindiği gibi Padişah tebaalarının can, mal ve namusun yegâne sahibidir dolayısıyla Hatt-ı Şerif'teki taahhütler bütün bunların hayata geçirilmesi için yeterli midir? Tabii ki değildir! Tebaanın canının güvence altına alınması için kişisel güvenlik hakkında kanunlar gereklidir. Tebaanın mal ve namusunun sağlanması için Kuran'daki despotik kanunlar değil, aydınlanmış dünyanın yasaları elzemdir. Bağımsız mahkemelerin kurulması ve yasaları bilen hakimlerin tayini şarttır! Ancak kim, Türkiye'nin bütün bunları gerçekleştirebileceğini ümit edebilir? Hatt-ı Şerif'te hukuk egemenliğinin sağlanması durumunda vatan sevgisinin artırılacağı belirtiliyor. Fakat biz soruyoruz: Özellikle Avrupa'da bulunan Padişah'ın tebaasının en büyük kısmı Hıristiyan değil midir? Müslümanlarla aynı haklara sahip değilken kendi vatanını nasıl sevebilir? Kendilerine Türkler tarafından reaya, gavur, kefare ve dinsiz diye hitap edilince nasıl memnun olabilir? Bu reaya, politik haklardan mahrum, bürokrasinden dışlanmış ve zalimlerinin

²³Gülhane Hatt-ı Şerif'in tam metni için Tanzimat Fermanı, *Modern Türkiye'de Siyasî Düşünce, Cumhuriyet'e Devreden Düşünce Mirası, Tanzimat ve Meşrutiyet'in Birikimi Cilt I*, İletişim, İstanbul, 2001, s. 449-450. Bu sözlerin kaynağı ile ilgili bir tartışma için Butrus Abu-Manneh “The Islamic Roots of the Gülhane Rescript”, *Die Welt des Islams*, Cilt XXXIV, Sayı 2, Kasım 1994, s. 173-203.

²⁴“Sultan Abdülmecid'in Hatt-ı Şerifi”, *Athina*, 4 Kasım 1839, s. 2.

ihtiyaçlarını karşılamakla hükümlüyen vatanına karşı nasıl sevgi ve sadakat besleyebilir? [...] Padişah rical-i devletin su-i istimallerini denetleyecek olan bir millet meclisinin kurulmasına izin verecek mi? Devlet memurlarının ve nazırların gasplarını denetleyecek basını serbest bırakacak mı? [...] Müslim – gayrimüslim tebaanın arasındaki eşitliği görmedikçe nasıl umutlu olabiliriz?

Devletlerde tüm unsurların siyasal haklarının eşit olarak güvenceye alınması için eğitimin yayılması gereklidir. Ama Türk okulları, Hıristiyan okulları ve Yahudi okulları nerede? Türk ulema, Hıristiyan ulema²⁵ ve Yahudiler okulların kurulmasına karşı çıkıyor ve modern bilimlerin okutulmasını engelliyor. Ulema, hahambaşı ve keşişlerin eline bırakılan eğitim nasıl yaygınlaşabilir? Milletlerin gelişmesi zor bir iştir ve Padişah Abdülmecid başarılı olmak istiyorsa çok çaba sarf etmeli [...].”

Athina Gazetesi Sultan'ın bu inisiyatifini pozitif bir eylem olarak değerlendirirken, Hatt-ı Şerif'in uygulanması konusuna kuşkulu bakıyordu ve Osmanlı unsurlarının arasındaki eşitliğin, ancak dinin arka plana çekilmesiyle sağlanacağına inanıyordu. Aion Gazetesi ise 26 Kasım 1839 tarihli nüshasında Tanzimat Fermanı'nın ilânını ve içeriğini övdükten sonra, bunun 1821 Yunan İhtilâl'i'nin devamı ve sonucu olduğunu yazıyordu çünkü “*Padişahın verdiği güvencelerde Yunanlar'ın ablakî ibtilâlî'nin (1821) doğurduğu etki gözlemleniyor ki ablakî ibtilâl derken Hıristiyanlığı kastetmekteyiz.*”²⁶

Bu makalenin devamında Avrupa Devletleri'nin aralarındaki anlaşmazlıkları hallederek Hatt-ı Şerif'in uygulanması doğrultusunda çalışmalarını gerektiği ileri sürülüyordu. Aynı zamanda Aion Gazetesi fermanı, Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Rumlar için kaçınılmaz bir gelişme fırsatı olarak değerlendirdi. Zira bu gelişme sayesinde Rumların zamanla Osmanlı'nın en etkin ve üstün unsuru olacağını düşünüyordu. O dönemde Krallıkta “*Yunanistan'ın görevinin, Batı'daki eğitimin ışıklarını Asya'ya aktarması olduğuna*”²⁷ inanılıyordu. Adı geçen gazete bu fikri benimseyerek Hatt-ı Şerif hakkında şunları yazıyordu:²⁸

“Terakkiperver ve yararlı Yunan unsuru²⁹ Osmanlı'nın yeniden düzenlenmesine odaklanmalı. Yeni kanunların çatısı altında Yunanlar Avrupa ile Asya arasında tercüman olarak hizmetlerini esirgmeden verebilirler. Aksi

²⁵ 19. yüzyılın ikinci yarısına dek Patrikhane ve genel olarak kilise, Rum cemaatinin eğitimle ilgili faaliyetlerini belirlemede ve denetlemede aslı sorumluluğu üstüne almıştı. Laik eğitime geçişi savunan Yunan basını bunu eleştirmektedir. Daha ayrıntılı bilgi için Haris Exertzoglou, *Osmanlıda Cemiyetler Ve Rum Cemaati Dersaadet Rum Cemiyet-i Edebiyesi*, Çev. Foti Benlisoy ve Stefo Benlisoy, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2004, s. 9.

²⁶ “Hatt-ı Şerif”, *Aion*, 26 Kasım 1839, s. 1.

²⁷ Konstantinos Th. Dimaras, *Ellinikos Romantismos*, (Yunan Romantizm) Ermis Yayınları, Atina, 2009, s. 349.

²⁸ *Aion*, agm.

²⁹ Burada Yunan unsuru ile Osmanlı'da yaşayan Rumlar kastedilmektedir.

takdirde Türkiye’de meşrutiyetin kurulması mümkün olmayacağı açık. Türkiye ise ortaya çıkan bu fırsattan faydalanıp Yunanları kendi bürokratik mekanizmalarında kullanmalı. Avrupalıların serbest kurumların yaygınlaşması konusunda Yunanlarla aynı hedefleri paylaştıklarını göz önünde bulundurup Osmanlılar’ın bunları devlet mekanizmasından dışlamamaları lazım. Avrupalılar, Yunanlardan sanatları, bilimleri ve hatta Hıristiyanlığı aldıklarını hatırlasınlar. Yunan İhtilali olmasaydı Avrupalıların Asya ve Mısır’da giriştikleri devrimlerin kabûlü o kadar kolay olmazdı. Bugünkü Yunanlar bilim ve medeniyetten uzak görünse de durum böyle değil [...].”

Diğer taraftan aşırı aşığılayıcı, sert ve milliyetçi bir dil kullanan İ Ellas Gazetesi, Tanzimat Fermanı’nın ilânı hakkındaki düşüncelerini şu şekilde açıklıyordu:³⁰

“Türkler dağı, göçebe ve medenî olmayan bir millet olup İslam’ın elçileri olarak dünyanın medenî yerlerini basarak Hıristiyan bölgelerini yok ettiler. Eşküyalar gibi Bizans İmparatorluğu’nun tahtını ele geçirdiler. Avrupa, Bizans’ın fethine karşı umursamaz bir tutum benimsedi... Hâlbuki gerçek din kardeşleri [gibi davransalardı] ve ileri görüşlü olsalardı kendi çıkarları adına Türklerle iş birliği yapmaktansa çoktan Yunan Devleti’nin ihyasına yardım etmiş olurlardı [...] İşte Türkler’in Tanzimat sürecine nasıl başladıklarına bir göz atalım. Okulların yeniden düzenlenmesi veya idarî yapının ıslahına teşebbüs etmektense askerî reformlara öncelik verdiler. Bu durum, Tanzimat’ın, Müslümanların tümünün değil, sadece birkaç arkadaşıyla birlikte Padişah’ın istediği bir proje olduğunu gösteriyor. Padişah, reformları gerçekleştirebilmek için, ehl-i İslam’a baskı uygulayabilen tek gücün (askerin) yardımına başvurdu. Fakat mantıksız şiddetle milletler düzenlenemez, çünkü şiddetle hikmet özdeşleşemez [...] Hatt-ı Şerif tüm Osmanlı tebaasına eşitlik taahhüdünde bulunuyor. Hâlbuki hangi hükümet tersini yapacağından söz eder? Yeni Sultan, tebaasının haksızlığa uğradığını kabûl ediyor. Fakat Hıristiyanları nasıl koruyacak? Aynı zamanda daha âdil bir vergi sistemi uygulayacağına söz veriyor. Keza epey makûl ve takdire değer sözler söylüyor [...] Ancak Padişah, Peygamber’in halefidir ve bütün dinî, idarî ve yasama yetkileri tebaaları tarafından değil, Tanrı tarafından verilmiştir.”

İ Ellas Gazetesi’nin bu makalesinde Yunan milliyetçiliğinin tekrarlanagelen retorik motiflerine rastlanmak mümkündür: Osmanlı Bizans İmparatorluğu’nun gayrimeşru istilacıları olarak gösteriliyordu. Osmanlı’daki ehl-i İslam geri kalmışlık ile özdeşleşirken; Yunanlar, medeniyeti simgeliyordu. Bunun için Yunanistan, gelişmiş Avrupa ülkeleri arasına dâhil edilmeliydi. Bu sebepten dolayı Yunan basını, Avrupalıların Osmanlı’ya karşı tutumunu eleştirmekteydi. Aslında İslam’ın engelleyici ve aydınlanma fikirlerine karşı olduğu, bu nedenle

³⁰ “Türkiye’deki Hatt-ı Şerif’in Anayasal Metni”, *İ Ellas*, 8 Kasım 1839, s. 1.

âdil/hukuka dayalı bir sistem kuramayacağı iddiası eski bir iddia.³¹ Yunanlar bu fikirleri benimseyip emellerinin gerçekleştirilmesi için kullanmışlardı.

Bunun dışında gazetede çıkan bu yazıda modernleşme projesinin Padişah ve bazı yüksek makamlardaki devlet adamlarından kaynaklandığı ileri sürülüyordu. Ona göre Tanzimat sosyal sınıflar veya dinî cemaatlerin katılımıyla meydana gelen bir proje değildi.³² Aksine Hatt-ı Şerif otoriter bir istibdatçı bir hükümdarın ürünü olarak görülüyordu bu yüzden vaat edilenlerin yerine getirilmesi mümkün sayılmazdı.

Ellinikos Tahidromos Gazetesi Tanzimat Fermanı'nın ilânına götüren sebepleri ararken bunu, düvel-i muazzamanın baskılarına ve müdahalelerine; aydın, Batı yanlısı ve reformların devam ettirilmesinin lehine olan Osmanlı devlet adamlarının çabalarına bağladı ve hatta fermanı devletin temellerini güçlendirmeyi amaçlayan Padişahın önemli bir inisiyatif olarak gösterdi. Fakat gazete Fermanla ilân edilenlerin yerine getirileceğinden kuşku duyuyordu; çünkü:³³

“Osmanlı İmparatorluğu'nda teokratik bir rejim egemendi. Üstelik, can, mal ve namusun korunması İslam şeriatına göre belirlenir. Hâkimler sanıkları, Muhammed Peygamber ve başka bilginlerin yazdığı ve Kuran'daki kanunlara göre mahkûm eder veya aklar. Padişah bile bunların kararlarını hiç değiştirmeden uygulamalıdır. Padişahın yetkisi o kadar sınırlıdır ki Şeyhülislam'dan fetva almadan savaş bile açamaz. Sonuçta Hatt-ı Şerif şunları onaylar: Amacı yeni kanunların inşası değil, aksine hükûmeti Kuran'daki ilk ve kadim kanunların etkisi altına sürüklemektir. 150 yıldır Osmanlılar şeriatın uzaklaşmış ve bu durum imparatorluğunun refah ve gücünü azaltarak devleti perişan hale getirmiştir. Sultan, vezirlerinin ve ayanlarının kendi halkının cellatları olduklarının farkındadır. Hatt-ı Şerif buna mâni olmak istiyor. Bu noktada sormak istediğimiz bir soru var: Yasalar yeterli midir? Herkes eskiden de başka sultanların devleti o geçmiş şanlı döneme götürmeye çalıştıklarını ve Hatt-ı Şerif'in amacı olan eskiye dönüş için beyhude çabalar harcadıklarını bilir. Gerçekten Padişahı mutlu görmeyi çok isteriz ama vaat edilenlerin gerçekleştirilmesi bir hayli uzak görünüyor. Hatt-ı Şerif kuşkusuz önemlidir lakin yüzeysel bir belge niteliğinde olmamalı. Osmanlıları Kuran'ın sınırsız gücüne ya da hem Müslümanların hem Şarkitaki Hıristiyanların ortak refahına götürüp götürmeyeceğini görmek için beklemek zorundayız.”

³¹Zeynep İnan Aliyazıcıoğlu, “Oryantalizm ve Avrupa'da Müslüman – Doğu'ya Dair Oryantalistik Çalışmalarının Gelişimi”, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt XII, Sayı 1, Nisan 2017, s. 133-156.

³²Ashnda Tanzimat'ın sosyal temelleri olduğu fikri tartışılır bir konudur. Daha ayrıntılı bilgi için Rifa'at Abou El-Haj, *Formation of the Modern State, The Ottoman Empire, Sixteenth to Eighteenth Centuries*, SUNY Press, London, 1992.

³³“Dış Haberler”, *Ellinikos Tabidromos*, 19 Kasım 1839, s. 1-2.

Yunan basınının ekseriyeti, Osmanlı'daki gelişmeleri yorumlarken aşağılayıcı ve saldırgan bir dil kullanmaktan geri kalmıyordu. Diğer taraftan liberal fikirleri savunan ve Yunanistan'da anayasal rejime geçişi destekleyen basın, Tanzimat Fermanı'nı örnek gösterdi ve bunun ortaya çıkabilecek yararlarından bahsederek Yunan kamuoyuna liberal düzeni ve anayasal sistemi aşlamaya çalıştı. Athina Gazetesi'nde çıkan bir makale, Ellinikos Tahidromos'un sahibi ve okuyucularını mutlakiyet taraftarı olarak suçlamakla kalmayıp şunları yazıyordu:³⁴

"Ellinikos Tahidromos'un yazılarından anlaşıldığına göre bazı vatandaşlarımız medeniyetten kaynaklanan, Batı Avrupa tarafından desteklenen ve insanlığın gelişmesini hedefleyen herhangi bir eylemin karşısında korkuya kapılır. Medeniyet, aydınlık çağının getirdiği silahlarla toplumların çaresi olmayan hastalıklarının tedavisini bulmaya çalışırken, mutlakiyetçiler her türlü vasıtaya başvurup bunu engellemeye çalışır[...]. Fakat uygarlığın yayılması sayesinde insanlar daha makul olur ve hükümetlerin, kendilerini baskı altına almak için değil, menfaatlerini korumak için kurulduğunu fark etmeye başlarlar [...] Bu şartlar içinde, geri kalmış olan halklar bile, mevcut rejime karşı ayaklanıp yeni bir düzen kurmayı hedefliyorlar [...]"

Yenilikçi Padişah II. Mahmut'un oğlu ve halefi, Abdülmecid, Osmanlı İmparatorluğu'nun varlığının tehdit altında olduğunu ve bu tehdidin istibdattan kaynaklandığını fark etti. Sultan'ın imparatorluğu kurtarma ve refahı sağlama çabası takdire değerdir. Hatt-ı Şerif'in ilânı bunu amaçlıyor ve hiç kimsenin bundan şüphesi yok. Fakat, Hatt-ı Şerif ilânı yeterli olmadığını önceden belirtmiştik. Kuran camilerin içinde kalmalı, ulemalar ise politikaya karışmamalı.

Yeni kurumlar olmazsa, ülkenin tüm etnik ve dini unsurlarına eşit haklar sağlanmazsa, haraç kaldırılmazsa ve vergi sisteminin adil bir düzenlenmesi yapılmazsa, Padişah, istediği hedefe ulaşamayacak.

Ancak Sultan ilk adımı atmışken bu yola devam edebilir ve imparatorluğunun temellerini sağlam kılabilir. O zaman Osmanlı'ya zenginlik kazandırıp Suriye, Hicaz ve Mısır'ı geri alabilir. Türkiye, ahlaki açıdan geri kalmışsa da düzenlenip gelişebilir [...] Zaten Mısır'da da aynı durum söz konusu değil mi? [...] Ve Batı Avrupa ülkelerinin desteği ile Türkiye güçlendirildikten sonra biz ne yapacağız? Hellenizmin geleceğini nasıl güvence altına alacağız? Bizi kurtarabilecek olan ve Avrupa ile bağımız olan tek vasıta anayasadır. Ellinikos Tahidromos'un sahibi Yunan milletini ve Kralını seviyorsa Bab-i Ali'yi kıskırtmamalı, iki ülke arasındaki düşmanlığı tahrik etmemeli ve Osmanlı'daki gelişmeleri tasvip etmeli."

Aynı fikirlere sahip olan O Filos tou Laou Gazetesi, Hatt-ı Şerif'in ilânını, Yunan hükümetini sert bir eleştiriye tabi tutmak için bir vesile olarak değerlendirdi. Bu çerçevede Osmanlı'da cereyan eden olaylardan hareketle düşüncelerini şu şekilde açıklıyordu:³⁵

³⁴ "Mutlakiyetçilerin Siyasî Akılsızlığı", *Athina*, 22 Kasım 1839, s. 2.

³⁵ "Sultanlığın Anayasası", *O Filos tou Laou*, 7 Kasım 1839, s. 2.

“Yunan Krallığı'nın nazırları saklanın! Osmanlılar, şimdiye dek başka milletlerin (Müslüman olmayan) mensuplarına hiçbir hak tanımazken, bugün onları kardeş olarak kabûl ettiler ve aralarındaki eşitliği tanımış oldular. Bu, Türkiye'deki en liberal anayasa, Amerika'ninkine göre bile daha liberal. Belki bunun hiçbir şeyi başaramayacağını söyleyeceksiniz. Fakat siz en basit taahhütlerde bile bulunmuyorsunuz. Aksine Yunan Anayasa'nın lehine konuşanlara karşı tedbir alıyorsunuz. Ancak biz, anayasanın uygulayacağından eminiz. Çünkü halk, haklarını tanır tanımaz bunlara sahip çıkmak istiyor. Padişah tebaasına çeşitli düzenlemelerden söz ederken siz yıkıcı ve felakete sürükleyecek olan kanunların yorumlanması ile meşgûl olup zamanınızı harcıyorsunuz. Padişahın verdiği sözlerden hiçbirini dile bile getirmiyorsunuz.”

Sonuç

Bütün bunlara rağmen iki ülke arasındaki gerilim gittikçe artıyordu. Avrupa Güçleri'nin Yunanistan'ın yayılmacı emellerine karşı çıkması, Kral Otto'nun anayasayı kabûl etmeyerek Yunanistan'ın meşrutî monarşi şeklinde örgütlenmesi, Filortodoks komplonun yarattığı sarsıntıların ortaya çıkması ve Tanzimat Fermanı'nda bazı geleneksel Osmanlı siyasal özelliklerin muhafaza edilmesi, Yunan kamuoyunu iyice kıskırtıyordu. Bu doğrultuda 3 Mart 1840 yılında Osmanlı ile Yunanistan arasında imzalanan ve 29 maddeden oluşan ticaret antlaşması Yunan halkı ve basının tepkilerini çekti. Aion Gazetesi adı geçen anlaşmayı zararlı ve yıkıcı olarak niteledikten sonra, bunun Yunan Krallığı'nın temellerini tahrip ettiğini ileri sürdü.³⁶

Yapılan anlaşmaya rağmen Osmanlı – Yunan sınırındaki ihlaller, 1841 senesinde Teselya ve Girit'teki isyanlar, Yunanistan'daki Osmanlı emlak ve vakıf meselesi ve hatta İpsaralı Rumlara Yunan meclisinde vekil olma hakkı verilmesi kararının alınması³⁷ nedeniyle iki ülke arasındaki krizler derinleşti. Gülhane Hatt-ı Şerif Batı kamuoyu ve basını tarafından alkışlanıp “Türkiye'nin muasır medeniyet yoluna girmesini mümkün kılacak müesseselerin temeli atacak” bir vesika olarak değerlendirildi.³⁸

Görüldüğü üzere, Yunan basını Osmanlı'daki gelişmeleri yakından takip ediyordu ve cereyan eden olaylara korku, hayret ve kuşku ile bakıyordu. Yunanistan'ın Osmanlı devleti üzerindeki emellerine destek veriyordu ve ülkenin toprak kazanma girişimlerinin önünü kesebilecek herhangi bir gelişmeye karşı çıkıyordu. Aynı zamanda, Osmanlı'daki gelişmeleri yorumlarken aşağılayıcı ve saldırgan bir dil kullanmaktan geri kalmıyordu. Gazetelere göre Yunanistan

³⁶ “Antlaşma ve Yunanlılar”, *Aion*, 24 Nisan 1840, s. 1.

³⁷ Ali Fuat Örenç, *Balkanlarda İlk Dram, Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, Babiali Kültür Yayınları, İstanbul, 2011, s. 278–285.

³⁸ Enver Ziya Karal, “Gülhane Hatt-ı Hümayûnunda Batının Etkisi”, *Belleten*, Cilt XXVIII, Sayı 112 (Ekim 1964), s. 582.

“aydınlanmayı”, Osmanlı ise “karanlığı” simgeliyordu ve bundan dolayı Avrupa’nın Yunanistan’ın lehine müdahale etmesi gerekiyordu. Böylece basın, krallık’taki milliyetçiliğin tırmanmasında önemli rol oynayıp kamuoyunu ciddi bir şekilde etkiliyordu.

Kaynaklar

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi, İrade, Mümtaze Kalemî Belgeleri, (BOA, I.MTZ)

Politiko Sintagma tis Ellados (Yunanistan’ın Anayasası), Troizina 1827.

Prosorini Dioikisis tis Ellados (Yunanistan’ın Geçici Yönetimi), Epidavros 1822.

Prosorino Politeuma tis Ellados (Yunanistan’ın Geçici Yönetim Biçimi), Astros 1823.

Sürelî Yayınlar

Aion (1839) 28 Haziran, 2 Temmuz, 26 Kasım 1839, (1840) 24 Nisan.

Athina (1839) 15 Temmuz, 26 Temmuz, 26 Ağustos, 4 Kasım, 22 Kasım.

Ellinikos Tabidromos (1839) 19 Kasım.

İ Ellas, (1839) 8 Kasım.

O Filos tou Laou (1839) 7 Kasım 1839.

Kitaplar ve Makaleler

ABOU EL-HAJ Rifa’at (1992) *Formation of the Modern State, The Ottoman Empire, Sixteenth to Eighteenth Centuries*, SUNY Press, London.

ABU-MANNEH Butrus (1994) The Islamic Roots of the Gülhane Rescript, *Die Welt des Islams*, Cilt XXXIV, Sayı 2 (Kasım), s. 173-203.

AKYAY Bülent (2011) Yunanistan’da Filortodoks Komplonun Ortaya Çıkışı (1839) ve Osmanlı İmparatorluğu, *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt XXVI, Sayı 2 (Aralık), s. 335 – 360.

ALİYAZICIOĞLU İNAN Zeynep (2017) Oryantalizm ve Avrupa’da Müslüman – Doğu’ya Dair Oryantalistik Çalışmalarının Gelişimi, *International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt XII, Sayı 1 (Nisan), s. 133-156.

ANAGNOSTOPOULOU Sia (2004) The Terms Millet, Genos, Ethnos, Oikoumenikotita, Alytrotismos in Greek Historiography. The Passage from the Ottoman Empire to the Nation – States, A Long and Difficult Process: The Greek Case, *Analecta Isisiana*, Sayı 73, The İSİS Press, İstanbul, s. 37-55.

CLOGG Richard (1997) *A Concise History of Greece*, Cambridge University Press, Cambridge.

- DİMARAS Th. Konstantinos (2009) *Ellinikos Romantismos*, (Yunan Romantizm), Ermis Yayınları, Atina.
- EXERTZOGLU Haris (2004) *Osmanlıda Cemiyetler Ve Rum Cemaati Dersaadet Rum Cemiyet-i Edebiyesi*, Çev. Foti BENLISOY ve Stefo BENLISOY, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- İNCE Yunus (2017) II. Mahmud Devri Reformlarının Tebaa Tarafından Algılanışı, *Türk İncelemeleri Dergisi*, Cilt 32, Sayı 2, (Aralık), s. 427– 57.
- JELAVICH Barbara (1966) The Philorthodox Conspiracy of 1839, A Report to Metternich, *Balkan Studies*, Cilt VII, Sayı 1 (Ocak), s. 89-102.
- KARAL Enver Ziya (1964) Gülhane Hatt-ı Hümayûnunda Batının Etkisi, *Belleten* Cilt XXVIII, Sayı 112 (Ekim), s. 581 - 601.
- KARATEKE T. Hasan (2005) Legitimizing the Ottoman Sultanate: A Framework for Historical Analysis, *Legitimizing the Order, The Ottoman Rhetoric of State Power*, (ed. Hasan T. Karateke, Maurus Reinkowski), Brill Yayınları, Leiden-Boston, s. 13-52.
- KOLIOPOULOS S. John – VEREMIS M. Thanos (2010) *Modern Greece, A History since 1821*, Wiley-Blackwell, Chichester.
- KOUMARIANOU Aikaterini (2005) İstoriki Anadromi tou Ellinikou Tipou, 1780 – 1922 (Yunan basınının tarihsel gelişimi), *O Ellinikos Tipos eos simera. İstorikes kai theoritikes proseggisis* (Bugüne kadar Yunan basını. Tarihsel ve kuramsal yaklaşımlar), (ed. Loukia Droulia), Ethniko İdrima Erevnon, Atina, s. 55–62.
- LOUKOS Hristos (2003) O Kivernitis Kapodistriias, Politiko Ergo, Sinainesi kai Antidraseis (Başkan Kapodistriias, Siyasî Faaliyetleri, Uzlaşma ve Tepkiler), *İstoria tou Neou Ellinismou 1770 – 2000* (Modern Hellenizm'in Tarihi), Ellinika Grammata, Cilt III, Atina, s. 185-214.
- MARAGOU – DRIYANNAKİ Sparti (1995) *İ Filirhodoksos Etaireia kai i Metastrofi tis Ellinikis Eksoterikis Politikis sti Rosia* (Filortodoks Cemiyeti ve Yunanistan'ın dış politikasının Rusya'ya yönelmesi), Atina Üniversitesi, Felsefe Fakültesi, Tarih Bölümü, (Yayınlamamış Doktora tezi), Atina.
- MAVROMOUSTAKOU İvi (2003) To Elliniko Kratos 1833 – 1871, Politikoı Thesmoi kai Dioikitiki Organosi (1833 – 1871 yılları arasında Yunan Devleti, Siyasî Kurumlar ve İdarî Düzenleme), *İstoria tou Neou Ellinismou 1770 – 2000* (Modern Hellenizm'in Tarihi), Ellinika Grammata, Cilt IV, Atina, s. 27-50.
- ÖRENÇ Ali Fuat (2011) *Balkanlarda İlk Dram, Unuttuğumuz Mora Türkleri ve Eyaletten Bağımsızlığa Yunanistan*, Babiali Kültür Yayınları, İstanbul.

- PAPAGEORGIU Sofi (1975) *İ Tipografia stin Athina sta prota Othonika Hronia* (Kral Otto'nun ilk yıllarında Atina'daki matbuat faaliyetleri), *Eranistis*, Cilt XII, s. 53 – 72.
- POLITIS Alexis (2009) *Romantika Hronia stin Ellada, İdeologies kai Nootropies stin Ellada tou 1830 - 1880*, (Yunanistan'da Romantik Yıllar, 1830 – 1880, Yunanistan'da İdeolojiler ve Zihniyetler), Mnimon Yayınları, Atina.
- Sultan II. Mahmud ve Reformları Semineri: 28-30 Haziran 1989: Bildiriler* (1990) İstanbul Üniversitesi Araştırma Merkezi, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- SKOPETEA Elli (1988) *To "Protıpo Vasileio" kai i Megali İdea, Opseis tou Ethnikou Provlımatos stin Ellada 1830-1880* (Model Krallık ve Megali İdea, Yunanistan'da Ulusal Sorunun Açılıarı), Politipo Yayınları, Atina.